

**İSRAİL NAJARA İÇİN İLHAM KAYNAĞI OLARAK YABANCI (YAHUDİLERE AİT
OLMAYAN) ŞARKILAR***
Hanoch AVENARY / Çev. Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK **

İsrail Najara'nın ilk şiir koleksiyonu 1587'de Yukarı Celile'deki Safad'da basıldı. Bu nadir kitabın başlık sayfası, içerdiği şarkılar için bir tür 'doğum belgesi' olarak görülebilir: Başlık söz konusu şarkıların hepsinin 'Arapça veya Türk melodik türlere (ófney nigunim) veya başka melodilere dayandığı' iddia eder. Şiirlerin çoğunun önündeki başlıklarda, Yahudilere ait olmayan bir model şarkının giriş satırının hemen yanında "... melodisine göre" ifadesi yer alır. Bu nedenle, Najara'nın bu şiirlerin belirli, iyi bilinen popüler melodilere göre söylenmesini amaçladığı açıktır.

Yazar ön sözünde fikirlerinin altında yatan ilkeleri açıklar. Pek çok insanın manevi ve dini duygularını şarkılarla ifade etmeyi tercih ettiğini baştan belirtir, ancak bu güzel melodiler din dışı alandan, hem de sıklıkla yabancı uluslardan ödünç alınmıştır.

Najara'nın bahsettiği ezgilerin ruhani ilahlara dönüştürülmesi, halk arasında eski ve köklü bir uygulamaydı ve özellikle Yahudi mistikleri tarafından kabul edilmekteydi. Yahudi mistikler her zaman şükran ve övgüyü teşvik ediyor ve adanmışlık yoluyla dünyevi ezgileri kutsallaştırmanın erdemine inanıyorlardı. Bu fikirler ve gelenekler, Yehuda HeHasid'in (ö. 1206)[1] Dindarlar Kitabı'ndan, Elièzer Azikhri'nin (Najara'nın çağdaşı) Tanrıdan Korkanlar Kitabı'na ve Doğu Avrupa'daki Hasidik liderlerin inançlarına ve eylemlerine (18. yüzyıl ve sonrası) kadar izlenebilir.

Ön sözünün devamında Najara, yabancı melodilerin İbranice şarkılara uyarlanmasının genellikle beklentilerin gerisinde kaldığına dikkat çekiyor, çünkü "bunlar vurguların (t'nuòt) sayısında farklılık göstermekte ve birbirlerini etkisiz hâle getirmektedir. Bu nedenle Najara, şiirini Yahudilere ait olmayan modelin daha çok biçimsel örneğine dayandırmaya çabalar. Aslında, bu

* Bu makale, yazarın *Encounters of East and West in Music* (Published by the Dept. of Musicology. Tel Aviv University, 1979) künyeli kitabınının 186-190. sayfalarından çevrilmiştir.

** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, ORCID:0000-0003-2759-2096, aozturk@erbakan.edu.tr.

¹ Wikipedia'nın İngilizce sürümü, Yehuda HeHasid diye bilinen kişinin gerçek adını Judah ben Samuel of Regensburg olarak, ölüm tarihini ise farklı (1150 – 22 February 1217) göstermektedir. Bkz. "Judah ben Samuel of Regensburg". Wikipedia, the free encyclopedia (https://en.wikipedia.org/wiki/Judah_ben_Samuel_of_Regensburg; Erişim Tarihi: 24.07.2022) (Ç.N.)

uygulamayı ilk kullanan o değildir. Selefleri, yaklaşık elli yıl önce İstanbul'da basılan anonim Baqashot'un ve ayrıca 1545 tarihli Shirim Z'mirot w'Tishbahot'un yazarlarıdır. Bu örneklerle dayanarak, Najara şiirlerine "Melodi: Partisteis amigo, Romance" - "Melodi: İstanbuldan çıktım,[2] Türkçe" - "Melodi: Seyyidi mewlāy, Arapça." gibi başlıklar vermiştir.

İbrani şairlerin aktardıkları yabancı dildeki şarkıları tasnif ederek ve sayarak, o dönemde Safad, Şam veya İstanbul Yahudileri arasındaki yabancı şarkıların yaygınlığı hakkında bir fikir elde edebiliriz. Bu şekilde, Najara'nın 30'u İspanyolca ve bazıları Yunanca olmak üzere yaklaşık 150 Türkçe şarkıya aşina olduğu açıktır. 17. yüzyıl şairlerinden Yosef Ganso, Türkçede yaklaşık 130, İspanyolcada 30, bazıları Yunanca ve sadece 2 Arapça şarkıdan oluşan popüler bir repertuardan yararlanabilmiştir. İstatistiksel izleme bize yalnızca her şarkının veya şarkı sınıfının frekansını değil, aynı zamanda o bölgede meydana gelen kronolojik ve coğrafi değişiklikleri de gösterecektir.

Müzikal açıdan bakıldığında bu yüzlerce eski şarkının edebiyat tarihi için de ilgi çekici olduğu ortaya çıkmaktadır. Bahsedilen İspanyol romansları[3] ve villancico'lar [4] ilk yayımlandığında, İspanyol edebiyatı ve folkloru uzmanlarını hemen alarma geçirmiştir. Çok sayıda Türkçe, Arapça ve diğer alıntılar üzerine ise benzer bir araştırma neredeyse hiç yapılmamıştır.

Yabancı modellerin izinde İbrani şiirini doğru değerlendirecek kişi, Yahudilere ait olmayan kalıpların kullanımının, bilerek görmezden gelinen yaratıcı zayıflığın bir işareti olduğuna dair geleneksel görüşün değişmesini istemektedir. Bu uygulamanın arkasındaki motivasyonu anlayarak İbranice metinleri yabancı modelleriyle karşılaştırdığımızda, genellikle yakın ilişkiler ortaya çıkacaktır. Birçok şair, modelin biçimini ve ruhunu benimsemiş olup bu özellik, onların sanatsal üretim biçimlerini değerlendirirken dikkate alınmalıdır. Bu sürecin içerik, şiirsel dil ve biçimsel özellikler açısından nasıl işlediği aşağıda İsrail Najara'nın çalışmasından örnekler kullanılarak gösterilecek ve sergilenecektir.

1. Yabancı bir şarkının hikâyesi ve onun duygusal ifadesi, İbrani şairin hayal gücünü harekete geçirebilir: Bazen tek tek motifleri, temel koşulları veya belirli bir atmosferi işleyebilir; diğer eserlerde temanın kendisi korunurken, işlevsel olarak çoğunlukla İsrail ile Tanrı veya insan ile

² "İstanbul'dan çıktım" olmalı. (Ç.N.)

³ "Romans, özellikle Orta çağ şövalyelik sistemini anlatışıyla karakterize olmuş bir edebiyat türü. 12. yüzyıl Fransa'sında ortaya çıkmıştır. (...) Eski Fransızcadaki romanz sözcüğü "halk ağzı" anlamına geliyordu. Fransızcaya Latince Romanice (Roma halkı ağzı) sözcüğünden geçmişti. Romanice ile yazılmış eserler, edebî Latince ile yazılmış eserlerden avam dili olmaları yönüyle farklıydı. Sözcük zamanla Fransızcada anlam kaymasına uğradı ve tür anlamında kullanılmaya başlandı.[3] Bu nedenle günümüzde dahi adında romanz sözcüğü geçen 1155 tarihli *Li Romanz de Brut* ve anonim *Li Romanz d'Enéas* gibi bazı eski eserlerde bu sözcüğün "Fransız versiyonu" mu yoksa sadece "hikâye" anlamında mı kullanıldığı tam olarak ayırt edilemez." <https://tr.wikipedia.org/wiki/Romans> (Erişim tarihi: 26.11.2022) (Ç.N.)

⁴ İspanyol yılbaşı şarkıları. (Ç.N.)

Yaratıcısı arasındaki ilişkinin bir sembolü haline getirilmiştir. Örneğin Najara, “*Y’me horpi áhavtani*” (Gençliğimde beni severdin) adlı şiirini, “Ben küçükken seni seviyordum” anlamına gelen “*Bu çocuktan sevdim seni*” [5] şarkısının ezgisine göre besteler; her iki şiirde de gençlik aşkı motifi ortaktır. Aynı zamanda, *seni* (Türkçe) ve *áhavteni* (İbranice) kafiyelerinin benzerliğine ve mısradaki sekizli hece sayısına da dikkat etmeliyiz. Najara, “Sabreyle gönül bu da geçer” adlı Türkçe şarkıyı örnek alarak *Libi qaveh àd yaàvo zaàm* (“Umutlu ol yüreğim, gazap geçene kadar”) adlı başka bir şiir daha yazmıştır. Türk şiirinden alınan diğer motifler ise seven gönlün hüznü, akşam ve gün batımı, gözyaşı ve ağlamaktır.

Örnek olarak alınan İspanyolca şarkılar, İspanya’dan Osmanlı İmparatorluğu topraklarına dağılmış olan Yahudi sürgünlerin sözlü geleneğine aittir. Bu repertuardan Najara, bir kızın, annesine sevgilisini anlattığı *Madre, un mancebico* gibi şarkıları ödünç almıştır. “Üzerine” ve “anne” motifleri İbranicede tekrar karşımıza çıkar, ama dinsel sembollere dönüşmüş olarak. Benzer bir gelişme, kocasını yıllarca bekleyen şövalye Amadí’nin karısının sadakati hakkındaki romansta – yani bir zamanlar ünlü bir hikâyeden uyarlanan ve aynı zamanda İbraniceye çevrilen bir şarkıda – gerçekleşmiştir; bu şarkı Kudüs Sefaradları tarafından hâlâ söylenmektedir. Najara, şarkının temelinde yatan durumu, Kurtarıcı’yı sadakatle bekleyen bir İsrail alegorisine dönüştürmüştür.

Hasret dolu atmosfer, eşini uzaktan çağıran ama sesini duyuramayan bir kuşla ilgili eski bir İspanyol nakaratında da vardır. Yalnız kuş, İbrani şair tarafından İsrail halkının bir sembolü olarak alınır, ancak bir nokta değişmiştir, kuşun sesi (artık) duyulmaktadır. İspanyol dizelerinin melankolik havası – ve muhtemelen ezgileri – Najara’yı, İbranice eşdeğer kelimelerin sesini yabancı sözcüklerin uygun bir tınısıyla vermeye yöneltmiştir. Elde ettiği dilsel uyum, iki versiyonun birebir karşılaştırmasında açıkça görülmektedir:

(İspanyolca) Gritos daba la pava/ por aquel monte /
(İbranice) Mah lakh, dawah bat nawah / àl dod ór òteh /

el pavon era nuevo / y no la responde /.

bá l’moshav áwah / òzno lakh yateh /.

Hatta kuş motifi bile, sürgündeki İsrail bir cennet kuşuyla karşılaştırılırken 6. mısradaki karşımıza çıkmaktadır.

⁵ “Ben çocuktan sevdim seni” olmalı. (Ç.N.)

2. Model ve yaratım arasında sessel bir uzlaşmaya varma çabası, Najara'nın çalışma sürecinin bir başka özelliğidir. Bu genellikle ölçü ve ritim sınırlamasıyla el ele gider ve İbranice şarkıların çoğu bu gereksinimleri karşılar. Onun çok dilli kaynaklarının her biri için bir örnek veriyoruz:

(İspanyolca) Pártome d'amor

(İbranice) Yaàlat hamor

(Türkçe) Yalan se ey felek /yalan sen yalan/. [6]

(İbranice) Yihroq shen zar doleq /holam lev holam/.

(Arapça) Ana • al-samrā / wa-sammūnī sumayra /.

(İbranice) Aná él shamrah /nafshi mil'vaim/.

Hatta Arapça-İbranice örneğinin ilk yarısı her iki dilde de aynı harflerle yazılmıştır!

3. Bu İbranice şiirler, zengin bir ritmik yapı çeşitliliği ile kendini gösterir. Najara'nın bu konuda örnek aldığı modelleri izlediği varsayılabilir; çünkü ön sözünde, İbranice bir metne yabancı bir melodinin başarılı bir şekilde uyarlanması için ilk koşul olarak aynı sayıda [hece] vurgu[su]nun varlığını öngörmektedir. İspanyol modellerine dayanan şarkıların incelenmesi, eserinin önemli bir ilkesini gösterir: Ne zaman bir İbrani şiiri, bir romans veya bir villancico ezgisiyle birlikte ortaya çıksa, İspanyol edebiyatında ortaya çıkan spesifik şiirsel forma göre esinlendiği görülür. Görünüşe göre, Yahudi kökenli olmayan ezgilerin seçimi, İbrani şiirinde yabancı yapıların kabulünü ve bunların nihai olarak benimsenmesini teşvik etmiştir.

Sevilen villancico ezgisi formu, anonim Baqashot kitabında (İstanbul? 1525 civarı) zaten ortaya çıkmıştı. Örneğin bir Şabat ilahisi (Mizimrat shir ush'vaha), iyi bilinen villancico "*Enemiga le soy, madre*"ye göre tasarımılanmıştır ve bu türün biçimsel modelini (kafiye şeması aaA/bcbcccA) sadık bir şekilde yeniden üretir. Najara aynı kalıbın daha kısa bir varyantını (Kafiye şeması aa/bbbba) tercih eder ve onun üzerine, örneğin, *Linda era y hermosa'nın* ezgisi ve formuna göre *Qumi, yonah y'qushah* ("Yüksel artık tutsak güvercin") eserini veya *Ashir öz él lev hoqer* ("Düşünen kalpteki gücü terennüm edeceğim") eserini, tamamen *Dulce sueño avedes*'le uyumlu olarak kurgular.

Esas olarak romans, lirik villancico'nun aksine, epik hikâye anlatım üslubunu benimser. Gezgin şövalyeler üzerine anlatılan eski efsaneler, 8+8 veya 8+7 heceli uzun satırlardan oluşan kıtalarla yeniden anlatılır; zengin kafiyeler, öylesine ses benzerliği arz eden kelimelerle karşılanabilir. Anonim Baqashot Kitabı (yaklaşık tarih 1525), 1522'de Türkler tarafından "Rodos'un işgali"ni anlatan Abraham de Leon'un gerçek bir romansını içerir. Najara, sadece İncil'de anılan Yusuf'un satılması hikâyesi üzerine bir romans yazmıştır; Ezgiyi [Frenk hükümdarı] Şarlman hakkındaki,

⁶ "Yalansın ey felek, yalansın yalan" olmalı. (Ç.N.)

En los campos d'Alventosa / matarón a don Bertrán adlı anlatıdan almıştır. Diğer romans modellerinin tümü İbranice lirik temaları kullanmış, fakat İspanyol ezgileri ve şiirsel kalıplar muhafaza edilmiştir. Karakteristik uzun mısralar (kıtanın son yarım dizesi tekrar edilse bile) örneğin şu şekilde görünür -

Yigaleh k'vod malkhutkha àl àm dal, àni w'helekh,
umlokh l'òlam, ásher malakh lifney mlokh melekh'e.

(“Yoksul, sefil ve zavallı bir kimse üzerindeki hükümdarlığının görkemi ortaya çıktı,
kral yapılmadan önce kral olan kaya.”)

Yazar, Yahudi Sefarad çevrelerinde hâlâ söylenen Paseábase Silvana romansının ezgisini kullanmaktadır.

Yahudi ilahileri için ödünç alınan melodiler konusunu araştırdığımızda, Arap kökenli Ortaçağ metrik ölçüleri terk edilirken, İspanyol, Türk ve diğer şiirsel biçimlerinin İbrani edebiyatına girdiğinin ve bunların tam olarak özümsemiğinin farkına vardık. Bu şiirsel biçimlerin hoş ezgilerle birleşmesi ve yumuşak akıcı ritimleri, onlara büyük bir popülerlik kazandırmış, böylelikle bugüne kadar kesintisiz bir performans sürekliliği yaşamışlardır. Örneğin, Bağdatlı çağdaş bir Yahudi, bugün Yahudi türküleri sorulduğunda, kendiliğinden İsrail Najara ve ekolünün şarkılarına atıfta bulunacaktır. Ayrıca İbranice eser ile yabancı modeli arasında duruma göre yakın bir ilişki keşfettik ve bunun yazarın yaratıcı anlayışına katkıda bulunmuş olması gerektiği sonucuna vardık. Bu özellik kesinlikle göz ardı edilmemeli, ancak Najara gibi yetenekli şairlerin ustalaştığı birçok sanat becerisinden sadece biri olarak görülmelidir. Böylece, müzik ve şiir bilgisi birlikte, İbrani şiiri ve müziğinin verimli bir dönemini daha kapsamlı biçimde değerlendirme ve daha derin olarak anlama yolunu açacaktır.

EK1: Türkçe Model Şarkı ve Türküler

Türkische Musterlieder

Autor: Israel Nadjara (1555-1628; Safed in Obergaliläa). Titel der bedeutendsten Liedersammlung: Z'miroth Yissrael. Venedig 1599 und 1600.

Nr. 194 (fol. 69a-b)

(a) Lachan [=Melodie]; (b) Yalan se e felek, yalan sen yalan [= Lüge, o Schicksal, du lügst]. (c) fehlt. (d) Nawa [Name des Makams].

Hebräische Nachdichtung:

Yaharoq shen [spricht: ssen] zar doleq	שִׁבְעֵן	6		2
holem lev holem;	Silben	5	Reim	B
Yom yom meay doleq		6		a
qalam zar qalam.		5		b
amon wamaieq		6		a
eylam gam yaalam		5		b
yochluni kayeleq		5		c
yaradthi plalm.		5		c
Yochluni...	[Refrain]			

Nr. 148 (fol. 55a)

(a) Lachan [=Melodie]; (b) Dostlar salma beni [O Freund, verlasse mich nicht]; (c) Türkisch; (d) Ssigya, Irak [Namen der Makamat].

Hebräische Nachdichtung:

Yomi rad m'od w'natah	Silben	8	Reim	a
zlaley ad shimshi nehrav		8		b
Meay b'qirbi namasu		8		a
al ki dvir qodsini neherav.		8		b
Oyway ssassu yom li sharu		8		a
zeduney mizrah umaarav.		8		b
Ad an ami y'gorashu	mizyon qiryath melech rav.	8 + 8		a + b
	[Refrain]			

Yissraél Nadjara, Z'miroth Yissraél. Venezia, 1599/1600

Part I: Olath Thamid.

I n c i p i t o f T u r k i s h S o n g s
(Examples)

- Akşam oldu, gün dolundu (no. 91) *Açıldı gül (no. 164)*
Aşkta âlem ne cyler (no. 156)
[Alayım başuma (no. 47)]
- Aşman dağları (no. 61)
- Atinin âşiki (no. 126)
- Bir boi uzak yola gidin (no. 78)
- Bir güzele aşık oldum (no. 222) *Bir gonca (no. 153)*
- Bir melek (no. 80)
- Bu çucuktan sevdim seni (no. 185)
- Cihanda sin boy selvî (no. 38) *Cebrelî, öldürme beni (no. 167?)*
Şevrelî
- Dimdum ağladı sin (no. 127) *Dilberin kâpsındar (no. 163)*
- Dostlar, salma beni (no. 148)
- Estagfurullah, estagfurullah (no. 123)
- Ey ecel, geri can alırsan (no. 110)
- Ey lütfet gül seni (no. 143)
- Gel gönül sabreyle (no. 94)
- Gezerken negâre gördüm (no. 137)
- Gönlüm aldı elili (?) (no. 140)
- Gönlüme verdim yine bir (no. 139)
- Gönül bela dur (no. 102)
- Görmüş dağları (no. 60) *Güzelsiz kaldı mı âlem (no. 141)*
- Hanim gülündü olayım (no. 125)
- Istanbuldan çektim (no. 168) *Hay ağlar gider benim sevgimiz (no. 169)*
- Kapımdan ayırma (no. 81) *Kardeş cigim (no. 156)*
- Kardeş yar, yar, yar (no. 84)
- Köyün gidesin ol (no. 90) *Mâdet, öldürme beni (no. 162)*
- Milki dilde padişahım (no. 149)
- Neden cak böyle oncermek (?) (no. 86)
- Perişan halin (no. 107)
- Sabah oldu ne ya tersin (no. 188)

Sabah ül hayir, subah ül hayer (no. 180)
Sabreyle gönül bu da geçer (no. 106)
Salinir canim parsî ey güzel (no. 14)
Sen ne dersin, he güzel (no. 55)
Sevdiğim gine dilber (no. 200)
Uğradum hamam yolu (no. 134)
Varmi (çikinti?) bir dahi (no. 8)

EK 2: Hanoch Avenary'nin 3. Mektubu

Prof. Hanoch Avenary
Kibbutz Magen, Israel
D.N. Hanegev 85-465

7. 2. 92

Herrn
Dr. Otto Holzapfel
Deutsches Volksliedarchiv
Silberbachstr. 13
D-7800 Freiburg i.Br.

Herrn
Dr. Ali Osman Öztürk,
S. U. Fen Ed. Fak.
Alman Dilive Ed.
48049 Konya

Sehr geehrte Herren,

vor einigen Monaten erlaubte ich mir, Sie auf Melodieangaben in türkischer Sprache aufmerksam zu machen, die hebräischen religiösen ^{Hymnen} um 1600 vorangestellt sind. Auch sandte ich Ihnen einige Proben davon aus dem Rahmen meiner vorübergehenden Beschäftigung mit dem Stoff vor einigen Jahrzehnten, die Ihr Interesse erweckten.

Mittlerweile ist aber eine entscheidende Veränderung eingetreten: Diese türkischen Lied-incipit werden bereits von Prof. Josef Yahalom (Jerusalem) und Prof. Andreas Titze (Wien) gemeinsam bearbeitet! Dieses entnehme ich einem Aufsatz im *TURKISH MUSICAL QUARTERLY*, Vol. 4, No. 3 (1991), S. 1-9, von Edwin Seroussi, "The Peştev as a Vocal Genre in Ottoman Hebrew Sources" (siehe dort Anm. 3). Die Anschrift Dr. Edwin Seroussi's ist: Department of Music, Bar-Ilan-University, Ramat-Gan 52100, Israel.

Nehmen Sie mir bitte meinen Übereifer nicht übel, durch den ich Ihnen unfruchtbare Arbeit machte. Dr. Seroussi wird Ihnen sicherlich gern etwaige weitere Auskünfte geben (Korrespondenz auf Englisch).

Mit verbindlichen Grüßen

Avenary

ÇEVİRMENİN AÇIKLAMASI

Tel Aviv Üniversitesi'nden müzikoloji Profesörü Hanoch Avenary, dönemin Alman Halk Türküsü Arşivi müdürü Prof. Dr. Otto Holzapfel'e, 08. 04. 1991 tarihinde yazdığı bir mektupta 1979'da yayımladığı bir kitaptan ayrı basım ileterek, kitabında eksik kalan bir hususa dikkat çekiyordu: Buna göre 16. yüzyıl ortalarından itibaren Celile diye bilinen Safed'de ve Yakın Doğu'da gelişen bir edebiyat ekolü, yayımladığı İbranice dini şarkılara, "... melodisine göre" yabancı (Türkçe veya İspanyolca, Arapça, Yunanca) şarkı/türkü başlıkları eklemiş ve bu şekilde yüzlerce şarkı/türkü başlığı günümüze intikal etmiştir. Ezici çoğunluğu Türkçe olan bu şarkı/türkülerin bir ilahinin söylenmesi için ön şart olarak belirtildiğine göre o dönemlerde çok popüler olması gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Hanoch Avenary, İspanyol model şarkılara odaklanarak bir dizi makale yayımlamış, ancak Türkçe bilgisi olmadığından ve ilgilenecek birini de bulamadığından, sadece kısıtlı sayıda şarkı/türkü başlığını çözmüş, çevirmiş ve yukarıdaki çeviride görüleceği üzere) bunların genel eğilimi üzerine düşüncelerini yazmıştır. Bu materyalin hepsinin "Türk Halk Türküsü" olup olmadığına karar veremediğinden hareketle, verdiği malzeme ile ilgilenecek bir isim aradığını belirterek mektubunu bitirmiştir.

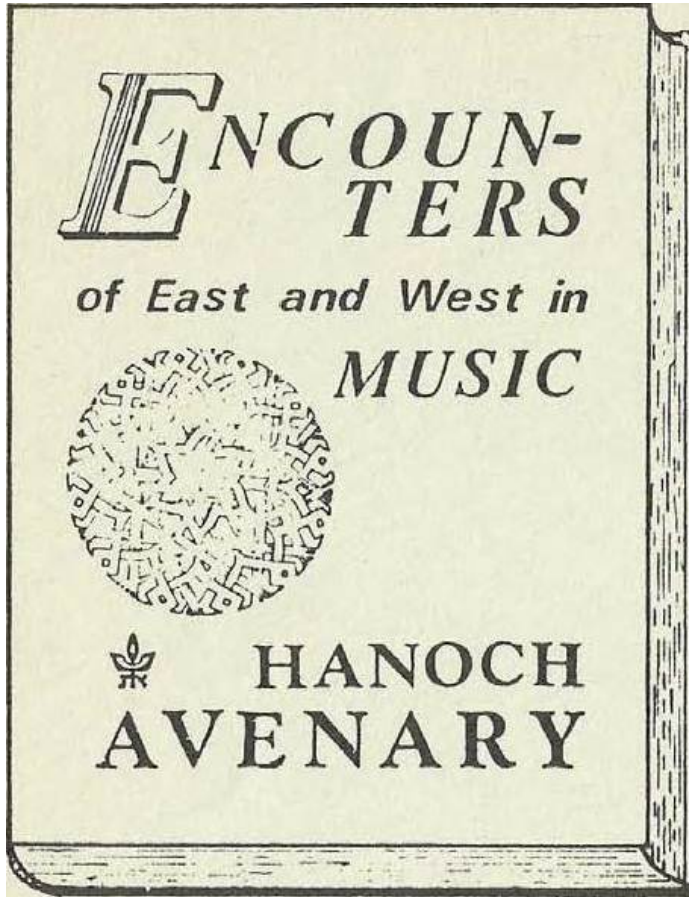
Hanoch Avenary, 14.07.1991 tarihli ikinci mektubunda, sözünü ettiği ayrı basımın, 1968 yılında 4. Dünya [Müzik] Kongresi'nde sunduğu bildirinin genişletilmiş sürümü olduğunu, İspanyol şarkı/türkü başlıklarıyla ilgili yoğun çalışmasını "Cantos espanoles antiguos en la literatura hebrea", *Anuario musical* Vol. 25, s. 67-79, Barcelona 1971" künyesiyle yayına dönüştüğünü ve bunların eski romanslar, villancicos (yılbaşı şarkıları) ve hâlâ söylenegelen halk ezgileri olduğunu belirtiyor, Türkçe şarkı/türkü başlıklarında da durumun benzer olduğu çıkarımını yapıyordu.

Türkçe şarkı/türkü başlıklarında aşağıdaki özellikler dikkati çekmektedir: (a) "Lachan" kelimesi = Ezgi; (b) İbranice harflerle yabancı şarkı/türkü başlığı; (c) "Turgeman" veya "Türkçe" kelimesi; (d) bazen makam ismi, örn. Rast, Neva veya benzeri. Asıl zorluk (b) maddesinde olup, burada bazen muhteva veya kafiye ilişkisine değinilmiş (örnekler çevirinin sonuna eklenmiştir). Hanoch Avenary, bu mektubunu da konuyla ilgilenecek bir isim aradığı dileğiyle tamamlıyor ve kendisinin çaresiz kaldığından bahsederek, 17. yüzyıldan kalma bu ezgilerin şarkı mı türkü mü olduğu hususunda yapılabilecek olası çalışmalara kapı aralamak istediğini yineliyordu. Prof. Holzapfel, o tarihlerde henüz adı geçen arşivde olduğundan konuyu (mektup ve ayrı basımla birlikte) tarafıma iletip fikrimi sormuştu. Türkçe şarkı/türkü başlıkları görüleceği gibi söz

konusu ezgilerin ilk dizeleriydi (incipits) ve “İstanbul’dan çıktım” veya “ Ben çocuktan sevdim seni” örneklerinde olduğu gibi türkü üslubunda olmakla birlikte, diğerleri daha çok şarkı izlenimi veriyordu.

Hanoch Avenary, daha sonra 07.02.1992 tarihinde (Holzapfel ve Öztürk adresli) üçüncü bir mektup daha yazdı (bkz. Ek 2). Burada bu kez, aradan geçen süre içinde, Edwin Seroussi’nin *Turkish Musical Quarterly*’de (Vol. 4, No. 3, s . 1-9) 1991’de yayımlanan “The Peşrev as a Vocal Genre in Ottoman Hebrew Sources” başlıklı makalesinin 9 nolu dipnotunda, bu şarkı/türkü başlıklarının Prof. Josef Yahalom (Kudüs) ve Prof. Andreas Tietze (Viyana) tarafından ortaklaşa ele alındığını tespit ettiğini, istenirse (adresini verdiği) Edwin Seroussi ile temasa geçebileceğimizi belirtiyordu.

Hanoch Avenary tarafından kaleme alınan ve aşağıdaki kitapta bölüm teşkil eden makalesinin çevirisini olası araştırmalar için esin kaynağı olabileceği düşüncesiyle burada ilgililerin dikkatine sunuyoruz.

Kaynakça

Avenary, Hanoch (1979): *Encounters of East and West in Music*. Published by the Dept. of Musicology. Tel Aviv University, s. 186-190.

Avenary, Hanoch (1971): "Cantos espanoles antiguos en la literatura hebrea", *Anuario musical*, Vol. 25, Barcelona, s. 67-79.

Edwin Seroussi (1991): "The Peşrev as a Vocal Genre in Ottoman Hebrew Sources". *Turkish Musical Quarterly*'de, Vol. 4, No. 3, s. 1-9.